

Neolític global

Les relacions humanes expressen sovint relacions de poder. Es té poder sobre els altres quan s'aconsegueix que facin el que tu vols que facin malgrat que ells no vulguin fer-ho, o quan ets capaç d'impedir que facin el que volien fer si tu no vols que ho facin. En el context internacional les grans potències pugnen per establir i mantenir un poder hegemònic en algunes àrees geogràfiques, i miren alhora de foragitar el d'altres potències.

Això passa, com a mínim, des de l'establiment dels grans centres de poder conformats a partir de la Revolució Neolítica, especialment en els últims 6.000 anys. Aquesta "revolució" va ser, de fet, un procés gradual que va permetre un creixement demogràfic sense precedents, l'aparició de ciutats, una acumulació de riquesa i poder per part de les elits, jerarquització i desigualtats socials, una divisió molt especialitzada del treball, exèrcits i guerres a gran escala i funcionaris, així com religions burocratitzades com a fonts de legitimació política.

Aquestes conseqüències de la Revolució Neolítica encara perduren. De fet, malgrat les posteriors revolucions industrial i tecnològica, pot dir-se que en bona mesura seguim vivint dins de les conseqüències del neolític. Vivim en un neolític globalitzat.

L'augment del comerç ha generat resultats ambivalents pel que fa a la pacificació de les relacions internacionals

En els últims cent anys resulten constatables dues tendències en l'àmbit internacional: l'augment del nombre d'estats –avui hi ha quatre vegades més estats que fa cent anys– i l'aparició d'organitzacions polítiques i econòmiques supraestats (com la UE).

Quan a principi dels anys noranta es va produir l'esfondrament dels estats socialistes de l'Est europeu, alguns analistes van pronosticar un món més integrat i menys conflictiu sota l'hegemonia de les democràcies occidentals encapçalades pels Estats Units. La democràcia, es deia, s'estendria i les relacions polítiques en el món unipolar posterior a la Guerra Freda serien fonamentalment pacífiques i de signe fonamentalment econòmic. Reapareixia, així, la idea il·lustrada del comerç com a precondition d'unes relacions pacífiques entre estats (Montesquieu, Madison). La UE es presentava com el model d'integració internacional de futur.

Actualment, però, s'observa un panorama bastant diferent. Al segle XXI el nombre de democràcies s'ha estancat i en alguns països el sistema democràtic ha retrocedit (Rússia, Turquia, etc.). Malgrat que dels tres antics estats socialistes de l'Est europeu (URSS, Txecoslovàquia i Iugoslàvia) n'han sorgit 24 estats, Rússia ha recuperat una posició de potència regional clàssica a l'Àsia Central, Ucraïna i el Caucas, i ha reforçat la seva presència com a actor internacional en zones de conflicte (Pròxim Orient). El canvi de Ieltsin a Putin ha estat un bany de realisme davant d'algunes expectatives poc atentes a la història.

FERRAN REQUEJO

CATEDRÀTIC DE CIÈNCIA POLÍTICA A LA UPF

El segle XXI ha vist emergir la importància dels mapes i de la lluita per l'hegemonia internacional per part de diversos actors globals i regionals, públics i privats. El centre de gravetat està configurat des de fa anys al voltant de l'Àsia i del Pacífic. La paradoxal Xina capitalista-comunista, un dels estats amb més creixement econòmic i alhora amb més desigualtats socials del món, ha reforçat molt significativament la seva influència política, econòmica i militar. No es tracta d'una Xina amb vocació autàrquica i de potència merament regional, sinó que mostra una clara voluntat d'influència global. La Xina emergeix avui com la potència hegemònica de futur, mentre que el Japó, l'Iran, l'Índia i el Pakistan presenten les seves opcions com a potències a tenir en compte en el tauler polític de les contraposades aliances de futur.

La història no progressa pràcticament mai en una sola direcció. Les autopercepcions de les col·lectivitats canvien amb rapidesa quan ho fa el seu pes relatiu respecte al d'altres actors. I amb l'autopercepció canvien els interessos i les expectatives.

D'una banda, l'experiència empírica mostra que les guerres a gran escala són una constant de les societats humanes des de fa 6.000 anys. De l'altra, també mostra que l'augment del comerç ha generat resultats ambivalents en termes de pacificació de les relacions internacionals (en contrast amb les relacions pacífiques entre democràcies).

Tucídides, el primer historiador i polític modern, ja assenyalava

que les organitzacions polítiques acostumen a entrar en conflicte per tres motius: els interessos, l'honor i l'augment de poder. Es tracta de tres components dinàmics que ni tan sols en una situació d'hegemonia es troben del tot satisfets.

Hi ha comportaments humans que canvien poc per molta revolució tecnològica que inventem. En l'esfera internacional tampoc no hi ha postmodernitat, sinó la continuació d'una modernitat clàssica que segueix l'estela lògica de les societats neolítiques, ara a escala dels grans actors mundials.

Les democràcies liberals no deixen de ser sistemes de relacions i equilibris de poder decantats històricament a través de lluites i de relacions antagoniques d'idees, passions, interessos i identitats. Hi ha progrés moral i polític (democràcies liberals, drets humans, estats del benestar), però es tracta d'un procés lent, ple d'alts i baixos, i produït més per decantació pràctica i equilibris de poder que per aplicació directa de teories polítiques i morals universalistes. És la intuïció antropològica del Kant vell, molt més realista i pessimista que el Kant de la *Crítica de la raó pràctica*, quan a *La pau perpètua* (1795) aposta per aconseguir el progrés moral a través del progrés legal de l'àmbit internacional.

Les idees polítiques i morals són importants per al progrés, però normalment ho són més les institucions (Hegel), i encara més les configuracions pràctiques entre poders. I així, malgrat tot i malgrat nosaltres mateixos, anem avançant, com diu Gloucester a l'inici del *Ricard III* de Shakespeare, des de "l'hivern del nostre descontentament".